

Key words: *American pragmatic pedagogy, teaching, a teacher, learning, teaching methods, personality development, interest, stimulus, response, readiness.*

УДК 378 (410) : 80 (043)

А. О. Подолянська

Черкаський національний університет
імені Б. Хмельницького

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ПРОГРАМ БАКАЛАВРА ТА МАГІСТРА ГУМАНІТАРНИХ НАУК ІЗ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У БІРМІНГЕМСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті висвітлюються питання, пов'язані з особливостями професійної підготовки філологів в університетах Великої Британії. На прикладі факультету мов, культур, мистецтва та музики гуманітарного коледжу Бірмінгемського університету проаналізовано зміст, форми й методи навчання на бакалаврському та магістерському рівнях. Автор статті детально описує навчальні плани програм бакалавра та магістра гуманітарних наук із філологічних спеціальностей, характеризує кредитно-модульну структуру підготовки філологів у цьому закладі, звертає увагу на особливості навчання, що в сукупності є складовими професійної підготовки філологів високого рівня та якості.

Ключові слова: *професійна підготовка філологів, модульна система, кредитне значення, бакалавр гуманітарних наук, магістр гуманітарних наук.*

Постановка проблеми. Третє тисячоліття для України відзначається зміною однієї соціально-економічної та суспільно-політичної системи на іншу. Ці зміни відбиваються в усіх аспектах життя українського народу, починаючи з переоцінки духовних цінностей та норм і закінчуючи змінами політичного устрою країни. Система вітчизняної освіти потребує невідкладного втручання як з боку суспільства, так і уряду з метою поліпшення загальних умов її існування й розвитку, покращення матеріально-технічного фонду, розширення напрямів тощо, від чого залежить не просто професійна підготовка фахівців різних галузей, а й майбутнє України в цілому. Модернізація української системи освіти передбачає, передусім, створення реальних умов для розвитку особистісного потенціалу та самореалізації на світовому ринку праці кожного українця [1]. Найвищою цінністю будь-якої нації є особистість, і саме від розвитку та рівня освіченості кожної конкретної особистості залежить інтелектуальний потенціал усієї нації. Відповідно, головним завданням країни є забезпечити своїх громадян такою освітою, яка б відповідала жорстким вимогам сучасності та постійно зростаючим потребам глобалізованого світу.

Приєднання України до Європейського Союзу вимагає виконання низки завдань, одним із яких є знання іноземних мов. Орієнтація мовної освіти на фундаментальні цінності європейської культури, як один із шляхів удосконалення вітчизняної освітньої системи, висуває високі вимоги до професійної підготовки філологів, оскільки має установку підготувати конкурентоздатних, висококваліфікованих фахівців нового покоління,

спроможних до активного життя в глобалізованому світі, що передбачає, передусім, готовність діяти в умовах полілогу культур і плюрилінгвізму [2]. Відповідно, важливим джерелом модернізації системи вищої освіти в Україні, орієнтованої на реалізацію професійної підготовки філологів є аналіз досвіду зарубіжних країн, зокрема Великої Британії, де система вищої освіти є визнаною всім світом.

Аналіз актуальних досліджень. У ході проведення дослідження у сфері професійної підготовки філологів в університетах Великої Британії було з'ясовано, що вагомий внесок у дослідження порушеної теми зробили такі науковці, як: Г. А. Андреева, займалася вивченням проблем теорії та практики педагогічної освіти в Англії; Т. Г. Мойсеєнко, досліджувала тему підвищення кваліфікації вчителів у школах Англії; Л. А. Торяник вивчала дидактику вищої освіти Великої Британії на сучасному етапі; причини, хід і результати реформи вищої педагогічної освіти в Англії (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст.) детально проаналізовано в роботі А. В. Парінова; систему професійної підготовки вчителів у Англії розглянуто в дисертаціях Ю. В. Кіщенко, О. Ю. Леонтьєвої, Л. П. Пуховської.

Мета статті – дослідити зміст, форми, способи та методи професійної підготовки філологів у Великій Британії на прикладі Бірмінгемського університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найбільш затребуваних серед молоді університетів Великої Британії є Бірмінгемський університет, заснований у 1900 році та відомий як найстаріший і головний представник «червоноцеглових університетів» Об'єднаного Королівства.

До складу університету входять п'ять коледжів, кожен із яких включає низку факультетів. Професійна підготовка філологів здійснюється на факультеті мов, культур, мистецтва та музики (School of Languages, Cultures, Art History and Music) гуманітарного коледжу Бірмінгемського університету.

Факультет поділено на шість відділень: відділення сучасних мов; відділення сучасних мов: французькі студії; відділення сучасних мов: німецькі студії; відділення сучасних мов: іспанські студії; відділення сучасних мов: італійські студії та відділення сучасних мов: російські студії [7]. Під поняттям «мовні студії» від англійського «language studies» розуміється вивчення не лише певної мови, а й культури, історії, мистецтва, літератури, різних аспектів життя народу, що розмовляє тією чи іншою мовою [6].

На прикладі відділення сучасних мов: німецькі студії ми розглянули, як відбувається професійна підготовка філологів на здобуття ступеню бакалавра гуманітарних наук (German Studies BA) у цьому закладі.

Отже, відділення пропонує вузькопрофільні, зосереджені в основному на вивченні мови, та комбіновані спеціальності, що поєднують

вивчення німецької мови з немовними предметами, наприклад, «Географія та німецькі студії», «Німецька мова та світова історія».

Зазначимо, що структура бакалаврської програми в різних ВНЗ із філологічних спеціальностей по всій країні принципово не відрізняється – навчання триває чотири роки на денному відділенні (в Шотландії п'ять), система професійної підготовки побудована за модульним принципом, студенти вивчають обов'язкові та вибіркові модулі, третій рік студенти проводять у країні, мову якої вивчають, четвертий рік зосереджено на написанні дисертації. Відмінності полягають у деталях, встановлених самими університетами, тобто зміст і співвідношення обов'язкових та вибіркових модулів, кількість аудиторних годин і годин для самостійного навчання тощо.

Ми розглянули зміст, форми та методи навчання зі спеціальності «Німецька мова». Студенти навчаються чотири роки на здобуття ступеня бакалавра гуманітарних наук на денному відділенні. Зміст навчальних планів кожного року включає обов'язкові та вибіркові модулі, за якими закріплено певне кредитне значення. За кожний рік студентам необхідно набрати мінімум 120 кредитів.

Мета бакалаврської програми полягає в забезпеченні студентів високим рівнем знань усіх форм сучасної німецької мови, формуванні практичних, аналітичних і творчих навичок, умінь та компетенцій, необхідних для здійснення професійної діяльності, що безпосередньо пов'язана з німецькою мовою, тобто професія вчителя, викладача, перекладача, журналіста тощо.

Формами навчання є лекційні, тьюторські, семінарські заняття в поєднанні з годинами, відведеними для самостійного навчання. Домінуючим методом навчання філологів є комунікативний – спрямований на розвиток, передусім, іншомовної комунікативної компетенції, що досягається завдяки регулярним обговоренням почутого, прочитаного або побаченого німецькою мовою.

Зі спеціальності «Німецька мова» студенти вивчають великий спектр модулів із таких широких областей:

- «Німецька мова» – на кожному році студенти проходять навчальний курс із німецької мови, завдання якого полягають у розвитку всіх форм мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письмо та аудіювання). Цей курс представлений обов'язковими модулями. Формою навчання на першому році є групові заняття раз на тиждень, зосереджені переважно на вивченні граматичного устрою німецької мови. На другому та четвертому роках їх заміняють заняття з перекладу, метою яких є забезпечення студентів практичними вміннями й навичками робити граматично правильний переклад. Зміст курсу включає такий аспект як «Німецька мова для спеціальних цілей», де студенти можуть вивчати мову для бізнесу, політики тощо.

- «Історія та спогади» – навчальний курс, метою якого є забезпечення студентів знаннями з різних періодів історії Німеччини цільовою мовою. Формами навчання є поєднання лекцій із семінарськими заняттями, на яких студенти переглядають автентичні відео з подальшим їх обговоренням.

- «Лінгвістика та історія мови» – навчальний курс, що включає низку вибірових модулів, завдяки яким студенти мають змогу вивчати історичний розвиток німецької мови від «зародження» до сьогодення.

- «Література Німеччини» – оглядовий курс, до складу якого входять вибірові модулі, спрямований на ознайомлення студентів із різними літературними напрямками, жанрами, діячами Німеччини в різні історичні періоди.

- «Німецьке кіно» – курс із вибірових модулів, спрямований на розвиток аналітичного та творчого мислення студентів.

- «Політика» – курс, що включає вибірові модулі, зосереджений на ознайомленні студентів із політикою Німеччини з різних ракурсів: від культурної, літературної, кінематографічної політики до політичних партій, систем і загального політичного устрою Австрії та Німеччини.

Окрім модулів, що входять до змісту вищеперерахованих областей філологічного напрямку, студенти вивчають один дослідницький модуль, що не стосується німецької мови – предмет із педагогічних, історичних, економічних чи психологічних наук, який можна вивчати впродовж усієї бакалаврської програми або щорічно змінювати. Цей модуль, незалежно від року навчання, має фіксовану кількість кредитів – 20.

Зміст навчального плану першого року включає вивчення шести модулів, кожний з яких оцінюється у 20 кредитів. Обов'язковий модуль – «Німецька мова» викладається у формі одногодинних групових занять по 10–15 осіб три рази на тиждень, на яких студенти практикують розмовну німецьку мову. Вибіркові модулі такі: «Нариси німецької літератури: тексти в контексті», «Сучасна Німеччина: історія та історичні образи», «Лінгвістика німецької мови: минуле та сучасне», «Політика та економіка». Формами навчання є лекційні, семінарські та т'юторські заняття.

У зміст навчального плану другого року входять такі модулі: обов'язковий – «Німецька мова» – 20 кредитів. Цей модуль включає такі предмети: «Граматика та переклад», «Мовна практика», «Країнознавство», кожний із яких має форму одногодинних занять раз на тиждень упродовж року. Серед вибірових модулів найпоширенішими є: «Життя німецькомовного суспільства в поствоєнний період», «Економіка Німеччини», «Стародавня німецька мова та пам'ятки писемності», «Вступ до німецького кіно», «Література в період лицарства та священництва», «Епоха Просвітництва в Німеччині», «Політичні партії Німеччини та партійний уряд», «Література Німеччини в поствоєнний період». Вибіркові модулі мають різне

кредитне значення, загальна кількість кредитів повинна бути щонайменше 80. Заняття проходять у формі лекцій і семінарів. Пріоритетними методами навчання є: аудіо-лінгвальний, комунікативний, метод «мозкового штурму», метод ситуативного навчання.

Мета та завдання першого та другого років навчання в основному полягають у підготовці студентів до третього року навчання – перебування в німецькомовній країні – Австрії або Німеччині, метою якого є вдосконалення знань мови, формування іншомовної комунікативної компетенції, пряме пізнання культури та способу життя німецькомовного суспільства.

Студенти за власним бажанням обирають одну з форм реалізації модулю: навчання в одному з 12 університетів-побратимів у Німеччині або Австрії, робота в школі в якості вчителя-асистента від Британської Ради, працевлаштування в німецькій компанії за згодою т'ютора, поєднання навчання в університеті з трудовою діяльністю в компанії.

Цей модуль є найулюбленішим і найцікавішим для студентів. Завдяки йому студенти в переважній більшості повертаються вже з чітко сформованими планами на майбутнє – чи продовжувати навчання на здобуття ступеню магістра/доктора філософії, чи працювати вчителем у школі, стати журналістом, перекладачем тощо.

Структура навчального плану четвертого року подібна першим двом. Серед обов'язкових модулів студенти вивчають: «Німецька мова» – 20 кредитів, «Теорія та практика перекладу» – 20 кредитів, «Модуль незалежного дослідження сучасної мови» – 20 кредитів. Зі списку вибіркового модулів, кількість і перелік яких змінюються щорічно, студенти вивчають щонайменше три. Найпоширенішими є: «Німецькомовне кіно з 1960 року: образи нації», «Порівняльна германська філологія», «Уряд та політична культура Німеччини», «Роль та значення статі в німецькій літературі в період з 1900 року до сучасності», «Спогади: Німеччина та нацистське минуле», «Опозиційні писання в нацистській Німеччині» [4].

Для отримання ступеню магістра гуманітарних наук Бірмінгемський університет пропонує велику кількість магістерських програм, де здійснюється професійна підготовка філологів. Ми проаналізували магістерську програму зі спеціальності «Літературна лінгвістика».

На денному відділенні студенти навчаються один рік, на заочному – два роки. У зміст курсу закладено шість навчальних модулів, два з яких обов'язкові й чотири – вибіркові. Метою обов'язкового модулю «Мова та література» є забезпечення студентів знаннями з теорії та практики мови для проведення аналізу літературних текстів. Завдання модулю полягають у формуванні у студентів обізнаності стосовно провідних принципів і прийомів стилістичного аналізу, розуміння основних тем стилістики (текстова послідовність та узгодженість, модальність, транзитивність, аналіз

мовленнєвого акту, дискурсивна відповідність думки в тексті, міміка й жести тощо), розвитку аналітичних навичок і вмій, а також критичного мислення.

У зміст другого обов'язкового модулю «Провідні теми літературної лінгвістики» закладено основні принципи літературної лінгвістики. Студенти досліджують відмінності між друкованою та кінематографічною мовами.

Вибіркові модулі в основному зосереджені на вивченні суміжних із мовознавством дисциплін: соціолінгвістика, психолінгвістика, корпусна, прикладна лінгвістика, мова та спілкування тощо. Метою цих модулів є розвиток у студентів умій і навичок проводити самостійне дослідження на належному рівні, формування аналітичного та критичного мислення, здатності зробити вагомий внесок у дослідження й розвиток профільної дисципліни.

Обов'язковим елементом програми є написання магістерської роботи, загальним обсягом у 15000 слів. У своїй роботі студенти повинні продемонструвати докорінне тематичне дослідження певного текстового явища, дати йому лінгвістичний опис і пояснення на належному рівні. Метою магістерської роботи є показати знання, отримані з модулів, та здатність працювати над дослідженням в істотному форматі.

Отже, професійна підготовка філологів у Бірмінгемському університеті здійснюється на рівні бакалаврату, магістратури та аспірантури. Зі ступенем бакалавра та магістра гуманітарних наук випускники університету працюють усними та письмовими перекладачами, вчителями, журналістами, публіцистами тощо. Ті, хто вирішує продовжити дослідження у сфері філології (іноземні мови, література, лінгвістика) вступають до аспірантури. Термін навчання складає від трьох, за денною, до шести, за заочною формами навчання. Ступінь доктора філософії надається в разі успішного захисту дисертації у 100000 слів [5].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що освіта, отримана в одному з вищих навчальних закладів Великої Британії, є визнаною в усьому світі, оскільки випускники британських ВНЗ є конкурентоспроможними, висококваліфікованими, мобільними, багатопрофільними фахівцями будь-якої галузі. Бірмінгемський університет, як потужний представник британської системи вищої освіти, здійснює професійну підготовку філологів на бакалаврському та магістерському рівнях. Зазначимо, що кількість абітурієнтів, які бажають вивчати іноземні мови, культуру, особливості соціально-економічної та суспільно-політичної систем країн світу в університетах Великої Британії щорічно зростає, відповідно, британський уряд і суспільство активно працюють над удосконаленням системи професійної підготовки філологів (учителів, викладачів іноземних мов, перекладачів тощо) [3], що відображається на збільшенні кількості факультетів і спеціальностей філологічного профілю, розширенні зв'язків між університетами з різних

країн світу, підвищення престижності професій, які безпосередньо пов'язані з іноземними мовами.

Перспективи подальших наукових розвідок. Система професійної підготовки філологів в Україні потребує модернізації та вдосконалення, щоб відповідати європейським стандартам вищої освіти. Досвід Великої Британії засвідчує, що основним завданням будь-якого вищого навчального закладу країни є забезпечити студентів якісними практичними знаннями з профільних дисциплін, сформувані необхідні для здійснення майбутньої професійної діяльності вміння та навички, розвинути іншомовну комунікативну й лінгвокраїнознавчу компетенції, підготувати конкурентоздатних, дієвих, креативних, мобільних, активних фахівців, здатних виконувати професійну діяльність у життєвих ситуаціях за різних умов на високому рівні. Тому, до перспективних напрямів наукових розвідок вважаємо за доцільне віднести дослідження: особливостей професійного розвитку філологів, можливостей дистанційного навчання, питань удосконалення навчальних планів програм бакалавра, спеціаліста та магістра в університетах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилюк С. С. Формування професійної компетентності майбутніх філологів в аспекті особистісного підходу / С. С. Данилюк // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 1. – С. 139–143.
2. Дуплійчук О. М. Сутність професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя філолога / О. М. Дуплійчук // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. – Серія : «Педагогічні науки». – 2012. – № 1 (39). – С. 75–80.
3. Сергєєва О. В. Основні етапи професійної підготовки перекладачів у Великій Британії / О. В. Сергєєва // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – Випуск 5.
4. Faculty of Arts. Faculty Handbook. – Birmingham : University of Birmingham. – 2013.
5. Postgraduate study Handbook. – Birmingham : University of Birmingham. – 2013.
6. Richards J. C. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics / Jack C. Richards, Richard Schmidt. – Pearson Education Limited. – fourth edition. – 2010. – 644 p.
7. University of Birmingham [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.birmingham.ac.uk/index.aspx>.

РЕЗЮМЕ

Подольская А. О. Анализ учебных планов программ бакалавра и магистра гуманитарных наук по филологическим специальностям в Бирмингемском университете.

В статье рассмотрены вопросы, связанные с особенностями профессиональной подготовки филологов в университетах Великобритании. На примере факультета языков, культур, искусства и музыки гуманитарного колледжа Бирмингемского университета проанализировано содержание, формы и методы обучения филологов на бакалаврском и магистерском уровнях. Автор статьи детально описывает учебные планы программ бакалавра и магистра гуманитарных наук по филологическим

спеціальностям, характеризує кредитно-модульну структуру підготовки філологів в даному закладі, розкриває особливості навчання, що разом представляє високий рівень професійної підготовки філологів.

Ключевые слова: професійна підготовка філологів, модульна система, кредитне значення, бакалавр гуманітарних наук, магістр гуманітарних наук.

SUMMARY

Podolyanska A. The Analysis of the Syllabus of BA and MA Programs in Language Courses in the University of Birmingham.

The peculiarities of professional training of philologists in the universities of Great Britain are shown in the article. On the example of the School of Languages, Cultures, Art History and Music at College of Humanities of the University of Birmingham the author analyses the content, forms and methods of the professional training of philologists at bachelor and master levels. Detailed description of the BA and MA programs syllabuses with a list of compulsory and optional modules and their credit values are depicted in the publication. The author finds out that among a great variety of teaching methods most popular in teaching foreign languages at the University of Birmingham are: the communicative, audio-lingual, «brain-storm» methods. Theoretical material is given mostly at lectures, followed by a number of practical classes, which have a form of small groups. Great attention in the educational process is paid to the tutorials. The teaching and learning foreign languages at the University of Birmingham are mainly aimed at the foreign language competence development, thus classes are organized in such a way that the students speak the target language much. One of the characteristic features of high quality training of philologists is the year abroad module, which takes place in the third university year. The students have a great opportunity to improve their level of foreign language, face the realities of socio-cultural life of people, who speak the target language. The students choose one of the forms of completing the module: to be an assistant in German or Austrian school from British Council, to study at one of the sister-universities, to work for a foreign company where German is an official language. This module is the most interesting and favourite among the students. They continue their study with almost completed idea of the future plans: either to work at school, or to continue study in order to gain MA degree. If the students choose the second option, they have to spend a year (full-time) or two (part-time) at Birmingham more. MA programs have also module structure – the students study compulsory and optional modules. The author analyses MA program in «Literature Linguistics» course with a detailed description of the modules. One of the compulsory elements of MA program is the dissertation. So, the professional training of philologists in the University of Birmingham is realized at bachelor and master levels.

Key words: professional training of philologists, a modular system, credit value, Bachelor of Arts, Master of Arts.

УДК 37.091.4(489)

Л. П. Процай

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ДАНІЯ. СИСТЕМА ОСВІТИ ДАНІЇ

У статті викладено провідні ознаки й особливості функціонування данської системи освіти. Проаналізовано основні етапи її розвитку та становлення. Викладено аспекти роботи освітніх закладів різних рівнів від початкової обов'язкової